

ВІДГУК

ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора педагогічних наук, професора

Каплінського Василя Васильовича

про дисертаційне дослідження

ІВЕГЕША АНДРІЯ ВАСИЛЬОВИЧА

«ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ЛІЦЕЮ СПОРТИВНОГО ПРОФІЛЮ В УКРАЇНІ (1991–2023 РР.)»

за спеціальність: 011 – «Освітні, педагогічні науки»

Галузь знань: 01 – «Освіта/Педагогіка»

Особистий науковий доробок дисертанта, в якому запропоновано систематизацію надбань кращого історичного досвіду діяльності педагогічного ліцею спортивного профілю в Україні (1991–2023 рр. і шляхи його імплементації в освітню діяльність сучасних закладів освіти, справив позитивне враження. Під час ознайомлення з дисертацією відчувалось, що це результати плідної роботи, не відірваної від реальності, яка цілковито відповідає замовленню освіти, зокрема спортивної, в сучасних умовах і має всі підстави для схвальної оцінки. Кожний розділ і підрозділ змісту роботи містить скурпульозно зібраний, проаналізований, систематизований і оптимально структурований багатий матеріал. З повагою до автора сприймається доречно представлений досвід Тернопільського навчально-виховного комплексу «Школа-ліцей №6 ім. Н. Яремчука», Тернопільського педагогічного ліцею спортивного профілю та Тернопільського академічного ліцею «Генезис» в питанні розвитку та становлення майбутнього фахівця, зокрема з фізичного виховання. Приємно відмітити системне бачення проблеми, відповідальний підхід до її дослідження на всіх етапах та відчутне професійне керівництво роботою з боку керівника.

Акцентуючи увагу на актуальності теми, відмітимо, що українське сьогодення, яке стрімкими темпами змінюється та оновлюється, орієнтуючись на європейські стандарти та цінності, кращі українські та світові традиції, потребує вчителя, зорієнтованого на роботу в новій українській школі, відкритого не лише

до сучасних педагогічних інновацій, а й готового до імплементації кращого вітчизняного та зарубіжного інноваційного досвіду минулого. Досягнення високих результатів цього процесу в сучасних умовах неможливе без врахування найцінніших надбань історичного минулого, розкриття потенціалу передового педагогічного досвіду та адаптування його до потреб сучасності.

В цьому контексті проблема дослідження діяльності педагогічного ліцею спортивного профілю в Україні (1991–2023 рр., представленою до захисту, безумовно відноситься до актуальних проблем сучасного освітнього простору. В контексті загальних трансформацій в системі народної освіти та суспільно-політичному житті України, творчої і спортивно обдарованої особистості, діяльність ліцеїв, які виникли як школи альтернативної освіти, набуває особливого значення в контексті неперервності професійної освіти. Цілком погоджуємось з обґрунтованою позицією автора, що на сучасному етапі ліцеї інтегрують педагогічний досвід минулого та передають кращі історико-культурні традиції, які зберегли свою актуальність і стали неподільною частиною сучасної системи навчання та виховання.

Оцінюючи з цих позицій зміст дисертації, підкреслимо, що вона відповідає вимогам сьогодення і є вдалою спробою розв'язання поставленої в неї проблеми шляхом поетапного виконання відображеного у вступі, чіткого і конкретно окресленого кола науково-практичних завдань, а саме: на основі історико-педагогічного аналізу теорії і практики становлення ліцейної освіти на українських землях у контексті розвитку загальної спортивної підготовки і фізичного виховання здійснено періодизацію цього процесу; аналіз змісту, методів і форм організації профільного навчання учнів ліцею спортивного профілю; розроблено прогностичну модель організації діяльності педагогічного ліцею спортивного профілю; розкрито роль і охарактеризовано сутність і структуру спортивно орієнтованого освітньо-розвивального середовища сучасного педагогічного ліцею спортивного профілю; обґрунтовано педагогічні умови підвищення ефективності освітнього процесу сучасного ліцею спортивного профілю. Виконуючи поставлені завдання, дисертант спрямував зусилля на

пошук того цінного, що сприяло б поліпшенню та модернізації цього процесу в умовах сьогодення та в майбутньому.

Автор переконливо довів, що історичний період з 1991 по 2023 роки ним було обрано тому, що саме з кінця двадцятого століття та першої чверті двадцять першого педагогічна освіта в Україні переживала трансформацію, вимагаючи нових підходів та інновацій. З іншого боку в зазначений період світові тренди та наукові відкриття мали досить вагомий вплив на педагогічну практику та підходи до навчання. На початку XXI ст. значно підвищились вимоги до якості загальної освіти та виникла необхідність в освіті, що постійно змінюється та оновлюється у знаннях, методах, формах, технологіях навчання, управлінських підходах.

Ознайомлення зі змістом представленого до захисту наукового дослідження та його результатами є корисним в тому плані, що вивчення та аналіз діяльності педагогічного ліцею спортивного профілю в Україні (1991–2023 роки) сприятиме в подальшому виявленню проблем та наданні практичних порад для удосконалення цього процесу: впровадженню на основі осучаснення і модернізації кращого історичного досвіду нових підходів та методик; розвитку базових і нових (у зв'язку з викликами сучасності) компетенцій; а також розвитку наукового потенціалу та науково-історичного ресурсу в галузі освіти в широкому її значенні та спортивної зокрема.

Заслугою автора є те, що він гармонійно поєднує сучасний стан педагогічної теорії та освітньої практики ліцейної освіти спортивного спрямування з кращим досвідом, напрацьованим у минулому, опираючись *по-перше*, на методологічний *принцип історизму*, котрий передбачає визнання та потрактування досліджуваних педагогічних явищ на основі аналізу знань про їх виникнення, еволюцію, етапи розвитку та нинішній стан, тобто визнання взаємообумовленості педагогічного минулого, сучасності та прогнозування майбутнього; *по-друге*, базує результати дослідження на досягнутих в процесі історичного розвитку знаннях, котрі переглядаються у контексті нових дослідницьких задач, що є актуальними для сучасної педагогічної теорії та

освітньої практики; *по-третє*, пов'язує історико-педагогічне дослідження з певними функціональними контекстами історико-педагогічного знання, а саме: а) контекстом нормативності (значимість історико-педагогічних знань відносно певних проблем педагогічної теорії та практики), б) контекстом смислоутворення (важливість історико-педагогічного знання як герменевтичного контура, який дозволяє осмислити педагогічні феномени та самовизначитися відносно них).

З упевненістю можна констатувати, що робота змістовна, інформативна, охоплює основні напрямки діяльності ліцеїв спортивного профілю та цікава за змістом. Імпонує думка про те, що впродовж обраного історичного періоду (кінець XX – перша чверть XXI століття) серед двох стратегій організації освітнього процесу, які співіснували паралельно (традиційної та інноваційної), традиційна також забезпечувала успішні результати, якщо вона не «застигала в стереотипі», а постійно оновлювалась та вдосконалювалась. Однак, пошукова діяльність дисертанта цілком виправдано була сконцентрована на тих напрямках і компонентах діяльності ліцеїв, які передбачали зміни, оновлення, відкривали нові можливості в розвитку учнів, сприяли прогресу на освітній ниві, якості навчання, були своєчасними і доцільними, раціональними і прогресивними для того чи іншого періоду і відображали динаміку розвитку суспільства і освіти.

Зміст дисертаційної роботи засвідчує успішну спробу розв'язання суперечностей, що лежать у проблемному полі дослідження діяльності ліцеїв спортивного профілю, на пошук шляхів подолання яких спрямовувались зусилля дисертанта, суперечностей між: соціальним замовленням на розвиток профільної освіти (ліцейної) і традиційними способами організації освітнього процесу; вагомими науковими здобутками минулого щодо фізичного виховання молоді та недостатньою їх екстраполяцією в сучасний освітній простір; усвідомленням педагогами важливості створення ефективного спортивно орієнтованого освітньо-розвивального середовища і недостатнім рівнем педагогічного забезпечення організації освітнього процесу в умовах ліцею.

Особливу увагу варто зацентувати на гармонійній структурі роботи. У підрозділах кожного розділу відображається чітка послідовність і логіка

наукового пошуку, образно кажучи, компас, який спрямовує дослідницькі дії на результат. Виявлення передумов становлення та особливостей діяльності педагогічного ліцею спортивного профілю в Україні (розділ 1) в напрямках **від** історико-педагогічного аналізу становлення ліцейної освіти на українських землях, **через** не менш глибокий аналіз діяльності громадських організацій та освітніх закладів щодо фізичного виховання молоді на українських землях та контекстний аналіз становлення педагогічного ліцею спортивного профілю як інноваційного освітнього закладу (1991–2023 рр.) **до** переконливого обґрунтування шляхів підвищення ефективності освітнього процесу педагогічного ліцею спортивного профілю в сучасних умовах на основі: представлення моделі організації діяльності педагогічного ліцею спортивного профілю як інноваційного освітнього закладу, аналізу спортивно орієнтованого освітньо-розвивального середовища педагогічного ліцею спортивного профілю як чинника професійного становлення старшокласників та визначення і обґрунтування педагогічних умов підвищення ефективності освітнього процесу педагогічного ліцею спортивного профілю в неперервній освітній системі, які охоплюють загальнопедагогічний, фаховий та особистісний аспекти становлення фахівця з фізичного виховання, знову ж таки за чіткою логікою: **від** формування мотиваційної налаштованості на успішну діяльність у навчанні і спорті; **через** вдосконалення змісту підготовки ліцеїстів на основі реалізації міжпредметних зв'язків; **до** організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності в процесі вивчення спецкурсів «Спорт проти булінгу», «Спорт заради розвитку».

Логічним узагальнюючим конструктом дослідження є розроблена автором прогностична модель організації діяльності педагогічного ліцею спортивного профілю, що охоплює концептуальний (цільовий), змістовий, технологічний та результативний складники.

Безперечно наукове дослідження важливо оцінити з точки зору його корисності, зокрема орієнтованості на практику, оскільки воно пишеться для людей, в даному випадку для вчителів, для прогресу, ради сприяння якості освіти, а не ради збільшення кількості наукової продукції, яка часто перетворюється в

мертвий багаж. Я висловив ці міркування, щоб на їх фоні підкреслити *практичну цінність* роботи поданої на розгляд, а саме *по-перше*, практичну цінність практичної складової її змісту, розробленого та впровадженого в освітній процес навчально-методичного комплексу (навчальна програма, календарно-тематичне планування, зразки планів-конспектів занять, плани роботи гуртків фізкультурно-оздоровчого циклу); *по-друге*, практичну цінність історико-педагогічних ідей досліджуваного періоду, обґрунтованих в дисертації; *по-третьє*, авторських порад щодо удосконалення структури навчального плану та навчальних програм з профільних предметів для педагогічного ліцею, удосконалення традиційних і застосування інноваційних форм і методів організації профільного навчання старшокласників; *по-четверте*, обґрунтування доцільності їх методичного упровадження в освітній процес ліцеїв для спортивної та психолого-педагогічної підготовки учнів і перепідготовки педагогічних кадрів у закладах вищої освіти, інститутах післядипломної педагогічної освіти, під час організації діяльності школи молодого директора. Практичний аспект результатів дисертаційної роботи вже знайшов своє відображення в освітньому процесі Тернопільського навчально-виховного комплексу «Школа-ліцей №6 ім. Н. Яремчука», Тернопільського педагогічного ліцею спортивного профілю, Тернопільського академічного ліцею «Генезис».

Всі інші характеристики дослідження подамо у вигляді ключових його ознак, а це: *дотримання* нових вимог до наукового дослідження; *відповідальний підхід* до дослідження проблеми на всіх його етапах; *системне бачення наукових позицій* та опора на них на кожному етапі дослідження; *виважений підхід* до аналізу *наукових джерел*; наявність і відчутність *власної наукової позиції* автора; ключові елементи результатів дослідження знайшли своє відображення в публікаціях (про це свідчать їх теми, які «йшли в ногу» з логікою та поетапністю дослідження); *цілісність* дослідження *та гармонійне поєднання* всіх його компонентів; *вдала композиційна структура*; *логічна довершеність*; мовно-стилістична грамотність; *збалансованість* висновків, в яких зконцентровано та

змістовно відображено головні результати роботи. Загальні висновки є адекватними змісту, достатньо повними, логічними і науково обґрунтованими.

Особливого схвалення заслуговує логічно розвинута в дослідженні ідея про тісний взаємозв'язок між успішною діяльністю ліцеїв спортивного профілю, їх популярністю та життєздатністю, з одного боку, і особистістю та авторитетом відданих педагогічній справі їхніх керівників, з іншого.

Цілком позитивно оцінюючи роботу, відмітимо окремі аспекти, що потребують деякого уточнення і корекції:

1. На нашу думку, у п. 1.1 дещо суперечливою є назва 5-го періоду становлення ліцейної освіти на українських землях (1940-1991 рр.), оскільки, з одного боку, фізкультурна освіта утвердилася в цей період як елемент змісту загальної середньої освіти, як частина масової спортивної підготовки, а з іншого боку, цей період характеризується повною заборонаю діяльності ліцеїв як буржуазного закладу освіти. Визначальним для назви цього періоду, на нашу думку, є (відповідно до предмета дослідження) діяльність спортивного ліцею як освітнього закладу, а не організація фізкультурної освіти в цілому.

2. На ст. 103 дисертації автор виокремлює і характеризує виховну діяльність ліцею без взаємозв'язку з навчально-тренувальним процесом. Це в певній мірі порушує принцип цілісності освітнього процесу, інтеграції і реалізації міжпредметних зв'язків, а також організації самостійної освітньо-фізкультурної діяльності.

3. Під час характеристики навчальних програм, які забезпечують реалізацію варіативної та інваріантної складових, слабо представлена психолого-педагогічна складова їх змісту, а також шляхи її реалізації та інтеграції з освітньо-спортивним напрямом.

4. Представлена на ст. 130 дисертації модель організації діяльності педагогічного ліцею спортивного профілю має прогностичний характер. Але в чому виявляється ця прогностичність? Доцільно цей аспект визначити більш глибоко, оскільки модель претендує на реформування діяльності ліцею, новий рівень системності профільного навчання.

Однак всі побажання стосуються в більшій мірі форми і не впливають на зміст дослідження, яке є актуальним, логічно довершеним, має належний науковий рівень, наукову новизну, теоретичне і практичне значення, а його результати є прогностичними.

Все вищезазначене дає підстави для висновку про те, що виконана дисертаційна робота «ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ЛІЦЕЮ СПОРТИВНОГО ПРОФІЛЮ В УКРАЇНІ (1991–2023 РР.)» повністю відповідає вимогам, а її автор ІВЕГЕШ АНДРІЙ ВАСИЛЬОВИЧ заслуговує на присвоєння йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Впевнений, що завдяки своїй науковій новизні і практичній значущості даний дисертаційний проєкт займе належне місце серед історико-педагогічних робіт, пов'язаних з освітньою діяльністю ліцеїв. Дисертант у своїй роботі розкрився і реалізувався як дослідник.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор
кафедра педагогіки, професійної освіти та
управління освітніми закладами Вінницького
державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Каплінський В.В.

